

OZBEKSTAN RESPUBLIKASI
JOQARI HAM ORTA ARNAWLI BILIMLENDIRIW MINISTRILIGI
BERDAQ ATINDAG'I QARAQALPAQ MAMLEKETLIK UNIVERSITETI

“TASTIYQLAYMAN”

QMU rektori

A. Reyimov

60320100 - JURNALISTIKA: INTERNET JURNALISTIKA
BAKALAVRIAT TALIM JO'NELISI BOYINSHA DO'RETIWSHILIK
IMTIXANLAR BAG'DARLAMASI HAM BAHALAW KRITERIYASI

Du'ziwshiler: **D.Bekbawliev - QMU Jurnalistika kafedrası baslig'i, tariyx ilimleri kandidati, dotsent**

Q.Begniyazova - filologiya ilimleri boyinsha filosofiya doktori, (PhD)

J.Marziyaev - filologiya ilimleri boyinsha filosofiya doktori, (PhD)

Pikir bildiriwshiler:

E.Qanaatov - "Ishonch" gazetasinin' Qaraqalpaqstan Reapublikasi boyinsha arnawli xabarshisi, filologiya ilimleri boyinsha filosofiya doktori (PhD)

Z.Qojiqbaeva - QMU, jurnalistika kafedrası dotsenti, filologiya ilimlerinin' kandidati.

Kirisiw

60320100 - Jurnalistika: internet jurnalistika talim bagdannda doretivshilik imtixan otkeriwden tiykargi maqset, abituriyentte internet baspalar ham onlayn jurnalistika tarawlari talap etetugin doretivshilik qabileti, erkin pikirlew uqipi, dalillew ham juwmaqlar shiganw siyaqh qabiletlerdin' bar ekenligin ham de omh dunyaga koz qarasi jane pikirlew shenberin amqlaw bohp tabiladi. Doretivshilik imtixan processinde abituriyentlerdin tomendegi qabiletlerine itibar qaratiladi:

- Doretivshilik qabileti;
- Social maseleler ham uhwma tendensiyalami anglay ahwi;
- Social tarmaqlar ham turli onlayn betlerdegi aktual temalar ham maselelerden xabardarhgi;
- Dunyaga koz qarasm kehligi, qizigiwshihqlan shenberi;
- Elektron G'XQ iskerliginen xabardarliq darejesi;
- Kasipti tahlawdag'i tiykarg'i sebepti ahlaw ;
- Jurnalistika kasibine beyimliliği;
- Oy-6rislerinih garezsizligi;
- Jazba ham awizsha sawathhq darejesi;
- Oz pikirin erkin, amq, logikah ham izbe-iz ahlatiw uqibi;
- Jazba ham awizsha kommunikaciyaq'a beyimliliği;
- Social tarmaqlarda iskerlik korsetiw ko'nlikpesine iyelik.

Doretivshilik imtixanin duzilisi

Doretivshilik imtixan 2 basqishta otkeriledi.

Birinshi basqish abituriyentlerdin doretivshilik qabileti ham dunyaga koz qarasin bahalaw boyinsha awizsha sawbet bohp, ol tomendegi tartipte otkeriledi:

- abituriyenttin galaba xabar qurallan ham internet saytlarmda dagaza etilgen, baspadan shiganlgan jumalistikalik materiallan komissiya agzalan tarepinen u'yreniledi. Maqalalarda korsetilgen temalardm tariyxı yamasa aktualhgi boyinsha abituriyent penen sawbet otkeriledi. Sawbet processinde maqala jazihwina sebep bolgan waqiya -hadiyse analiz etiledi ham de abituriyenttin dunyaga koz qarasi, qizigiwshihqlan, kimler menen sawbet otkerigeni amqlanadi;

- jamiyet jane omh turli tarawlannda juz berip atirgan ozgerislerden xabardarliq darejesin amqlaw boyinsha sorawlar beriledi;

- Ozbekstan ham jahanda juz berip atirgan sohgi jahahqlar, jurtimizda amelge asinlip atirgan jumislar, reformalar boyinsha sorawlar beriw arqah abituriyenttin siyasiy, ekonomikahq, social, ruwxiy ham basqa tarawlardagi ozgerislerden xabardarliq darejesi amqlanadi;

- onlayn baspalar, social tarmaqlar ham jumalistik doretivshilik ulgileri, blogerlik iskerligi ham basqa onlayn doretivshiler jumisi, sohgi dawirlerde

jaratilgan adabiyatlar boyinsha sorawlar beriw arqali talabannin internet jumalistika tarawindagi bilimi bahalanadi;

- sawbet dawaminda jumalistika tarawina tiyisli sorawlar beriledi ham natiyjede abiturienttih bul tarawdan xabardarliq darejesi belgilenedi. Sonin menen birge, abiturienttin kommunikaciyag'a kirisiwshen'ligi, keleshek jobalan, oratorliq qabileti, pikirdi obrazli anlatiw siyaqli paziyletleri aniqlanadi.

Awizeki sawbet dawaminda sorawga usinis etiletugm ulgi sorawlar:

1. Nege jumalist boliw niyetin'iz bar? Bul tanlaw kimning tasirinde boldi?
2. Sizdi jumalistikada ne qiziqtiradi? Qashannan berli jumalistika tarawina qizig'asiz?
3. Qaysi galaba xabar quralin turaqh guzetip barasiz? Siz hawes etken jumalist kim?
4. Galaba xabar qurallari menen qawenderlik etkenbisiz? Qashannan baslap ham kim menen qansha waqit dawaminda doretiwshilik baylanista boldin'iz?
5. Intemette qaysi jumalistlar iskerligin guzetip barasiz?
6. Sizdi tasirlentirgen ham jaziwga majbur etken birinshi doretiwshilik materiahhiz haqqinda aytip berin.
7. Jumalist portretine tariyp berin.
8. Ozbekstanmri keyingi jillardagi rawajlamwda jumalistikaning omm qanday bahalaysiz?
9. Ozbekstan Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoev tarepinen jariyalang'an "Jana Ozbekstanmn rawajlamw strategiyasi"n amelge asinwda jumalistlerdin' roli neden ibarat dep esaplaysiz?
10. Jumalistler shaxtyorlardan keyingi qawipli tarawdin wakilleri dep biledi, bul sizdi qorqitpaydi ma?
11. Xahq penen baylams omatiwda jumalistikanin' omi qanday bohwi kerek?
12. Sizin'she, jumalist advokatqa yamasa tergewshige aylamp qahwi qanshelli duris?
13. Sizin' intervyu ahwdi qalegen birinshi qaharmamriiz kim? Ogan qanday sorawlar bergen bolar ediniz?
14. Sayt degende neni tusinesiz? Saytlar iskerligin suwretlep berin.
15. Qanday saytlardi bilesiz?
16. Gazeta ham jumallarda jumis alip barip atirg'an jumalistlerden kimlerdi taniysiz?
17. Eger Siz juda qiziq fakt tapqan bolsafnz, lekin bul fakt ar-namisqa tiyetug'in bolsa, ne qilaisiz?
18. Jumalistikada Sizdi ne kobirek qiziqtiradi: kewlin'izdegi gaplerdi jaziw ma, xahq dartin uyreniw me yamasa jaqsi ayhq ahw ma?
19. "Jumalistnin' nani qatti" degen soz bar. Bugan mu' nasabetihiz qanday?

20. Sizin' she, jumalist qanday jeke paziyetlerdi lyelewi kerek?
21. Usi joneliste oqiliwdan nelerdi ku'tesiz?
22. Texnikahq tarepten qurallangan jumalistke keminde 3 zat kerek dep atalsa, neni algan bolar edin'iz? Ne ushin?
23. Galaba xabar qurallan degende nelerdi tusinesiz?
24. Jumalistika kasip pe, qabilet pe yamasa do'retiwshilik? Juwabimzg'a aniqlama berh.
25. Ozbekstan ham Qaraqalpaqstanda jumalistlerden kimlerdi bilesiz? Olardin do'retiwshilik materiallarinda neler itibanhizdi tartadi?
26. Jumalist material! insanmn' itibann tartiwi ushin nelerge itibar beriw kerek?
27. Jumalist bolsaniz qaysi temalarda jaziwdi qaler edin'iz? Ne ushm?
28. Siz bilgen jumalistler do'retiwshilik materiallarinda neler sizge jaqpaydi ham ne ushm?
29. Jumalistikada uzil-kesil turde qadagan etiletugin ameller ne?
30. Jumalistikanin' bugingi jamiyette tutqan omi nede dep oylaysiz? •
31. "Jumalitti ayaqlan bagadi" sozine aniqlama berh?
32. Ozinizdi 5 ham 10 jildan key in kim retinde koresiz?
33. Qaysi onlayn G'XQ turaqh guzetip barasiz? Qaysi tarepleri menen sizdi tartadi? Neni ozgertiwdi usmis etken bolar edin'iz?
34. Sizge qandayda bir G'XQna redaktor retinde 6 ay dawammnda islewdi usinis etse, qaysi turdegi ham bagdardagi G'XQ tanlaysiz?
35. Keleshekte jumalist sipatinda jumis alip barasiz. Bir muddet otip, sizge ayhq is haqi bere almaytugm jagdayga tusip qalsa, siz islewde dawam etesiz be?
36. Social tarmaqlarga mu'nasabetiniz qanday? Olardan paydalaniwga bir kunde qansha waqit sarplaysiz ham qanday maqsetlerde?
37. Jumalistikadan basqa tagi qaysi taraw siz ushm qiziq?
38. "Kim?", "ne?", "qayda?", "qashan?", "ne ushm?" ham "qanday etip?" sorawlarma juwaplardi jiynashtirg'an jahahq -bas bet oylap tabin.
39. Post ne? Ogan qoyilatugm talaplar qanday?
40. SMM jumalistika haqqinda nelerdi bilesiz?
41. Target jumalistika tusinigine tusindirme berh.
42. Sizihshe, internet jumalistika ham onlayn jumalistika tusinigi birdey maniske iye me?

Ekinshi basqish doretiwshilik material formasi tomendegi tartipte amelge asiriladi:

- doretiwshilik shig'arma temalan hazirgi kun ushin ahmiyetli socialhq-siyasiy, korkem adebiyatqa baylamsh -tariyxiy, materialhq -ruwxiy, etikahq, patriothq ham basqa aktual maselelerine bg'ishlangani ham de jumalistikaliq

ozgeshelikke bag'darlang'an ham abiturienttin doretivshilik mumkinshiliklerin aship beriwge qaratilgan bohwi nazerde tutiladi ham pan boyinsha imtixan komissiyasi agzalan tarepinen duziledi. Temalar joqan oqiw omi qabillaw komissiyasimh bashgi tarepinen tastiyoqlanadi ham de morlengen amawh konvertte qatan esabat hujjetleri retinde saqlanadi;

- qabillaw komissiyasimh bashgi yamasa omh tapsirmasi menen bashq orinbasan doretivshilik shig'arma baslamwman 20 minut aldm pan boyinsha imtixan komissiyasimh bashgina doretivshilik shig'arma temalan sahngan konvertlerdi tapsiradi ham pan boyinsha komissiya agzalarm imtixan tapsinwshi gruppalarga boledi;

- doretivshilik shig'arma otkeriliwi ushm 3 astronomiyaliq saat waqit belgilenedi;

- doretivshilik shig'arma betleri morlengen 12 betli dapterge jaziladi, qaralama ushin da betlari morlengen qagazlar beriledi. Doretivshilik shig'arma jazilgan dapter ham qagazlarda jazba jumis avtorin bildiriwshi, shartli belgilerdih qoyihwina jol qoyilmaydi;

- doretivshilik shig'armanin' kolemi 5 betten 10 betke shekem dep belgilenedi;

- doretivshilik shig'arma ushm belgilengen waqit tawsilgannan keyin, jazba jumislar qaralamalari menen birge jiynap ahnadi ham juwapli xatkerge yamasa omh onnbasarina tapsinladi;

- juwapli xatker yamasa omh ormbasan jazba jumislardi shifrlap, pan boyinsha imtixan komissiyasimh bashgina tekseriw ushm tapsiradi;

- jazba jumislar tek joqan oqiw orinlari binasmada ham pan boyinsha imtixan komissiyasi agzalan tarepinen tekseriledi;

- tekserilgen doretivshilik doretpeler qoyilgan ballan ham tekseriwshilerdin' qollan menen qabillaw komissiyasimh juwapli xatkeri yamasa omh onnbasarina tapsinladi;

- juwapli xatker yamasa omh ormbasan doretpelerdi deshifrovka etip, imtixan qaydnamasina abiturientlerdin famihyalan ham algan ballarm kiritedi;

- doretivshilik shig'arma tomendegi jonelislerden kelip shigip temalar belgilenedi: socialhq-siyasiy, ruwxiy -bilimlendiriw, patriothq, milliy maqtamsh ham salamat turmis tarizi.

- doretivshilik imtixan natiyjeleri eki kunden key in dagaza etiledi.

Doretivshilik imtixandi bahalaw kriteriyalan

Doretivshilik imtixan birden-bir kop balh bahalaw sistemasi boyinsha bahalanadi.

Doretivshilik imtixanda toplaw mumkin bolgan maksimal ball mugdan

- 93 ball.

Doretivshilik imtixandih birinshi basqishi, yagmy awizsha sawbet processindegi soraw-juwapti bahalaw ushm doretivshilik imtixanga ajiratilgan maksimal balldih 33, 3 payizi, yagmy 31 ball etip belgilenedi.

Doretivshilik imtixannih ekinshi basqishi, yagmy doretivshilik shig'armani bahalaw ushm imtixanga ajiratilgan maksimal balldan 66,6 payizi, yagmy 62 ball belgilenedi.

Awizeki sawbetti bahalaw kriteriyalari

Awizsha sawbetke 0-31 ballga shekem qoyiw mumkin.

J	Ballardi qoyiw miyzanlari:	ballar
1.	Jumalistika haqqindagi oydi sawlelendirwi juzeki, toliq bilimi joq, abituriyenttin pikirlewi sayiz, G'XQda dagaza etilgen materiallan joq, lekin jumalist bohwdi qaleydi	0-6 ball
2.	Jumalistika haqqmda bir az tusinigi bar, kasiplik qizigiwshihg'i bir-eki ayliq ernes, ayinm jumalistlerdi taniydi, onlayn G'XQda dagaza etilgen 1-3 koleml materiallar bar	7-13 ball
3.	Jumalistikag'a 1-2 jildan beri qizigadi, kasiplik haqqmda oyda sawlelendirwi jaqsi, G'XQ iskerligin izbe-iz turde guzetip baradi, 5-7 jariyalagan materiallan bar, 8-10 jumalistti taniydi, olardm do'retiwshiligin tiisindirip bere aladi	14-19 ball
4.	Jumalistikag'a kop jildan beri qizigadi, jumalisticanin' jamiyettegi omin teren tusinedi, G'XQ sonin menen birge onlayn jumalistika jumisin jaqsi biladi, kop jumalistlerdi taniydi ham olardm do'reyiwshiligibe har tarepleme baha bere aladi, 10-20 jariyalagan materiallar bar	20-25 ball
5.	Jumalistikag'a balahgman qizigadi ham 5-6 klasstan baslap G'XQ menen qawenderlik etedi, redakciyaga kop bargan ham redaksiya jumisi menen tamsiw, jumalisticanin' jamiyettegi omi ham roline tereh xarakteristika bere aladi, internet iskerligi haqqmda har tarepleme tu'sinigi bar, jumalistlerdi taniydi ham de olardm do'retiwshiligine xarakteristika bere aladi, jariyalagan materiallan 20 dan kop	26-31 ball

Doretiwshilik shig'armani bahalaw kriteriyalari: (ballar mugdan - 0 - 62 ball)

J	Ballardi qoyiw kriteriyalari:	ballar
1.	10 nan ziyat orfografiyahq, tinish belgileri menen baylamsh ham stilistik qatelerge jol qoyilgan	Oball
2.	Jumis tema boyinsha jazilmagan	Oball
3.	Tema sayiz ashilgan, abituriyentinih pikirlewi juzeki, jumalisticanin' tusiniwi teren ernes, shig'arma jumis logikahq jaqtan bos, orfografiyahq, tinish belgileri menen baylamsh ham stilistik qatelerdih uhwma sam 10	1-8 ball

	g'a shekem	
4.	Tema bir az ashilgan, abiturienttin pikirlewi ortadan tomenlew, jumalistikani jaqsi tu'sinbeydi, orfografiyahq, tinish belgileri menen baylamsh ham stilistik qatelerdin uhwma sam 8-9	9-16 ball
5.	Tema ortasha ashilgan, abiturienttin dunyaga koz qarasi tar, pikirlewi bir az sayiz, jumalistikanin' rolin ortasha tusinedi, orfografiyahq, tinish belgileri menen baylamsh ham stilistik qatelerdin uhwma sam 6 -7	17-25 ball
6.	Tema ortadan joqanlaw ashilgan, abiturienttin dunyaga koz qarasi tar, biraq jumalistikanin' jamiyettegi omin tusinedi, orfografiyahq, tinish belgileri menen baylamsh ham stilistik qatelerdin uhwma sam 4-5	26-33 ball
7.	Tema sahstirganda jaqsi ashilgan, abiturienttin dunyaga koz qarasi jaman ernes, jumalistikanin' roline jaqsi baha bere aladi, orfografiyahq, tinish belgileri menen baylamsh ham stilistik qatelerdin uhwma sam 2-3	34-42 ball
8.	Tema jaqsi ashilgan, abiturienttin dunyaga koz qarasi keh, jumalistikanin' rolin jaqsi tusinedi ham ogan baha bere aladi, orfografiyahq, tinish belgileri menen baylamsh ham stilistik qatesi	43-52 ball
9.	Tema teren aship berilgen, abiturienttin dunyaga koz qarasi tereh ham har tarepleme, jumalistika roline jaqsi baha bere aladi, orfografiyahq, tinish belgileri menen baylamsh ham stilistik qateler joq	53-62 ball

Doretivshilik imtixan basqishlannda toplanan ballar uliwmalastirilip, birden-bir ball retinde kirgiziledo. Qaytnama belgilengen tartipte rasmiylestirilip, juwapli xatker yamasa onih ormbasanna usiniladi.

Doretivshilik imtixan natiyjelerin apellyatsiya qihw tartibi

Doretivshilik imtixan basqishlan natiyjeleri boyinsha apellyatsiyaga arzalar tek imtixan natiyjeleri dagaza etilgen waqittan baslap 24 saat dawaminda qabil etiledi.

Mu'rajat mazmumnda tek ozinsh doretivshilik jumisi ham ballan boyinsha naraziliq bolsa, qabil etiledi. Biraq, basqa abiturientler jumislan ham ballan haqqmda jazilgan shagim arzan qabil etilmeydi.

Doretivshilik shig'arma jazilgan dapter rasmiy hujjet retinde belgilengen muddetke shekem saqlanadi. Orman jeke maqsetlerde nusqa ahw, om suwretke tusiriw ham imtixanlar otkerilip atirgan aymaqtan ahp ketiw mumkin ernes.

Apellyatsiya etiw processinde abiturientke qosimsha soraw beriwge ruxsat berilmeydi.

Doretivshilik imtixanda alingan bahani ozgertiw tek pan boyinsha komissiyam raziligi menen ham tek apellyatsiya etiwshi abituriyent qatnashiwinda joqan oqiw omi qabillaw komissiyasimn sheshimi menen amelge asiriladi.

Doretivshilik imtixandm awizeki sawbet natijeleri apellyatsiyada 'qayta korip shig'ilmaydi.

Doretivshilik imtixan otkeriliwine shekem apellyatsiyaga arza beriw jane om korip shigiw tartipleri abituriyentler itibarma jetkeriledi.

Usinis etilgen adebiyatlar

1. 2017 - 2021 yillarda Ozbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yOnalishi bOyicha Harakatlar Strategiyasi. // www.lex.uz 07.02.2017.
2. 2022 - 2026 yillarga mOljallangan yangi Ozbekistonning taraqqiyot strategiyasi t6g'risida <https://lex.uz/docs/5841063>, 2022 yil 28 yanvar.
3. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini taminlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. - T., "Ozbekiston", 2017.
4. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - T., "Ozbekiston". 2017.
5. Mirziyoev Sh.M. Matbuot va ommaviy axborot vositalari xodimlariga. 2021 yil 26 iyun. <https://president.uz/uz/lists/view/4454>.
6. QudratxOjaev Sh.T. Internet va axborot: xizmatlar foydalanish asoslari. Toshkent-Istiqlol. 2013.
7. DOstmuhammad X. Jumalist bOlmoqchimisiz? - Tashkent: Yangi asr avlodi, 2001.ev F. Jumalistning noni qattiq. - Toshkent, 2009.
8. Rashidova D.Q., Muratova N.F. Internet jumalistika. T. 2007.
9. Kosimova N. Onlayn jumalistika. Darslik. -T., Savdo sanoat palatasi nashriyoti. 2019.
10. M. Nurutdinova. Internet OAVda multimedaviylik. T., 2022. B.205.